

To'ychiyev Umidjon

Abdujabborova Gulzira Qahramonovna

IIV Jizzax akademik litseyi huquq fani o'qituvchisi

***Annotatsiya.** Huquqiy ong va huquqiy madaniyat fuqarolar o'rtasidagi munosabatlarni va jamiyatning huquqiy asoslarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola huquqiy ong va huquqiy madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi, ularning ta'riflari, ahamiyati va jamiyat rivojlanishidagi rollarini o'rganadi. Adabiyotlarni tahlil qilish va empirik usullar orqali hujjatda huquqiy ong huquqiy madaniyatga qanday ta'sir qilishi, xatti-harakatlarga, qonun idrokiga va umumiy boshqaruvga ta'sir qilishi muhokama qilinadi. Maqola qoidalarga rioya qilish va fuqarolik javobgarligini rag'batlantiradigan huquqiy madaniyatni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar bilan yakunlanadi.*

***Kalit so'zlar:** Huquqiy ong, huquqiy madaniyat, qonun ustuvorligi, ijtimoiy rivojlanish, fuqarolik javobgarligi, boshqaruv, huquqiy normalar.*

Huquqiy ong deganda shaxslar yoki guruhlar tomonidan qonunni anglash, idrok etish va tushunish tushuniladi, huquqiy madaniyat esa huquqiy tizimlar va huquqiy xulq-atvoriga ta'sir qiluvchi munosabat, amaliyot va normalarni qamrab oladi. Ushbu tushunchalar o'zaro bog'liq bo'lib, huquqiy ong huquqiy madaniyatni shakllantiradi va aksincha. Huquqiy ong odamlarning qonunga qanday qarashlariga ta'sir qiladi-ular buni adolatli, samarali yoki dolzarb deb biladimi-huquqiy madaniyat qonunga nisbatan kengroq ijtimoiy munosabatni, shu jumladan huquqiy normalarga bo'ysunishni va huquqiy jarayonlarda ishtirok etishni aks ettiradi.

Ushbu maqola huquqiy ong va huquqiy madaniyat o'rtasidagi dinamikani o'rganishga, ularning qonun ustuvorligi va fuqarolik faolligini oshirishdagi rollarini aniqlashga qaratilgan. Ushbu elementlarni tushunish huquqiy tizimlarni

takomillashtirish va demokratik boshqaruvni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Tadqiqot nazariy adabiyotlarni tahlil qiladi va zamonaviy jamiyatlarda huquqiy ong va huquqiy madaniyat o'rtasidagi munosabatni baholash uchun empirik usullarni qo'llaydi.

Huquqiy ong va huquqiy madaniyat huquqning jamiyat ichida qanday ishlashini tushunishda hal qiluvchi rol o'ynaydigan tushunchalardir. Mana har birining taqsimoti:

Huquqiy Ong

Huquqiy ong deganda shaxslarning qonunni qanday qabul qilishi, tushunishi va ular bilan aloqasi tushuniladi. U odamlarning munosabati, e'tiqodi va huquqiy tizimlar, huquqlar, majburiyatlar va normalar to'g'risida xabardorligini o'z ichiga oladi. Ushbu kontseptsiya shuni ko'rsatadiki, qonun nafaqat hokimiyat tomonidan yuqoridan Yuklangan narsa, balki oddiy odamlarning kundalik o'zaro munosabatlari va talqinlari bilan ham shakllanadi.

- Huquqiy ongning tarkibiy qismlari:

Huquqiy ong deganda shaxslarning qonunni qanday qabul qilishi, tushunishi va ular bilan o'zaro munosabati tushuniladi. Huquqiy ongning tarkibiy qismlarini uchta asosiy jihatga bo'lish mumkin:

Kognitiv Komponent:

- Bu qonunlar va huquqiy tizimlarni intellektual tushunishni o'z ichiga oladi. Bu shaxsning huquqiy qoidalar, huquqlar va majburiyatlar to'g'risida xabardorligini, shuningdek, huquqiy tizim qanday ishlashini bilishni o'z ichiga oladi.

Hissiy Komponent:

- Bu jihat shaxslarning qonunga bo'lgan his-tuyg'ulari va munosabatlarini anglatadi. Ishonch, hurmat, qo'rquv yoki norozilik kabi his-tuyg'ular odamlarning huquqiy institutlar va qonunlar bilan qanday munosabatda bo'lishiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu his-tuyg'ular shaxsning huquqiy tizim haqidagi umumiy tasavvurini shakllantiradi.

Xulq-Atvor Komponenti:

- Bu shaxslarning o'zlarining huquqiy tushunchalariga nisbatan qanday harakat qilishlarini anglatadi. Qonun bilan kognitiv va hissiy aloqalariga asoslanib, shaxslar huquqiy normalar va qoidalarga rioya qilishni, qarshilik ko'rsatishni yoki e'tiroz bildirishni tanlashi mumkin. Xulq-atvoriga qonunlarga bo'ysunish, huquqiy jarayonlarda qatnashish yoki adolatsizlikka qarshi faollik kiradi.

Ushbu tarkibiy qismlar bir-biri bilan o'zaro ta'sir qiladi va odamlarning Qonunchilik bazasidagi rolini va uning ichida qanday harakat qilishlariga ta'sir qiladi.

Huquqiy ong turlari har xil bo'lishi mumkin:

- Muvofiqlik: qonunni qabul qilish va huquqiy normalarga muvofiq harakat qilish.

- Tanqid yoki qarshilik: qonunni so'roq qilish yoki unga qarshi chiqish.

- Begonalashtirish: huquqiy tizimdan uzilgan yoki bexabar his qilish.

Huquqiy Madaniyat

Huquqiy madaniyat deganda jamiyatning huquq va huquqiy institutlarga nisbatan qadriyatlarini, munosabatlari, urf-odatlarini va e'tiqodlarini tushuniladi. Bu huquqiy tizimlarga nisbatan jamoaviy fikrlash va xatti-harakatlarni va ma'lum bir jamoa yoki mamlakatda qonun qanday amal qilishi va tajribasini aks ettiradi.

- Huquqiy madaniyat elementlari:

- Rasmiy muassasalar: Sudlar, huquqiy protseduralar va huquqni muhofaza qilish organlari.

- Huquqiy an'analar: huquqiy tizimni shakllantiruvchi tarixiy va ijtimoiy ta'sirlar (masalan, umumiy huquq, fuqarolik huquqi an'analari).

- Normalar va qadriyatlar: jamiyat adolat, adolat va huquqiy jarayonning qonuniyligini qanday qabul qiladi.

Huquqiy madaniyat ko'pincha quyidagilarga bo'linadi:

- Kasbiy huquqiy madaniyat: yuridik mutaxassislarning (sudyalar, advokatlar) munosabati va amaliyoti.

- Ommaviy huquqiy madaniyat: keng jamoatchilikning qonunga bo'lgan e'tiqodi va xatti-harakatlari.

Huquqiy ong huquqiy madaniyat doirasida ishlaydi. Huquqiy madaniyat kengroq ijtimoiy kontekstni ifodalasa, huquqiy ong shaxsning shu kontekstdagi idrokini ifodalaydi. Ikkala tushuncha ham qonun nafaqat qoidalar to'plami, balki jamiyat tomonidan faol talqin qilinishi, boshdan kechirilishi va shakllanishini ta'kidlaydi.

Huquqiy ong huquqiy ong va munosabatlarning individual darajasiga qaratilgan bo'lsa, huquqiy madaniyat qonun bilan aloqaning jamoaviy, ijtimoiy darajasiga qaratilgan.

Huquqiy ong va huquqiy madaniyat o'rtasidagi munosabatlar murakkab, chunki ikkala tushuncha ham bir-birini mustahkamlaydi. Jamiyatning huquqiy madaniyati shaxslarning qonunni qanday qabul qilishi va o'zaro ta'sirini shakllantirish orqali huquqiy ongning rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin. Shu bilan birga, huquqiy ong shaxslar va guruhlarining xatti-harakatlariga ta'sir qilish orqali huquqiy madaniyatdagi o'zgarishlarni boshqaradi. Masalan, fuqarolar qonunni adolatli va adolatli deb bilsalar, ular ko'proq huquqiy jarayonlar bilan shug'ullanadilar va shu bilan huquqiy madaniyatni mustahkamlaydilar.

Natijalar, shuningdek, ijobiy huquqiy madaniyatni rivojlantirishda ta'lim va huquqiy savodxonlikning ahamiyatini ta'kidlaydi. Fuqarolik ta'limi va huquqiy xabardorlik dasturlariga sarmoya kiritadigan jamiyatlar yuqori huquqiy ongga ega bo'lib, boshqaruvning yaxshi natijalariga va huquqiy muvofiqlikning yuqori ko'rsatkichlariga olib keladi. Boshqa tomondan, huquqiy ta'limni e'tiborsiz qoldirish huquqiy kinizm, qonunsizlik va huquqiy tizimlarning buzilishiga hissa qo'shishi mumkin.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari huquqiy madaniyatni oshirish vositasi sifatida huquqiy ongni rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Kuchli huquqiy madaniyatni targ'ib qilish uchun siyosatchilar huquqiy ta'lim va xabardorlik kampaniyalariga ustuvor ahamiyat berishlari, fuqarolarning o'z huquq va majburiyatlarini Qonunchilik doirasida tushunishlarini ta'minlashlari kerak. Shuningdek,

shaffoflik, hisobdorlik va adolatli qonunlarning bajarilishi orqali jamoatchilikning huquqiy institutlarga bo'lgan ishonchini oshirishga harakat qilish kerak.

Bundan tashqari, yuridik mutaxassislar, qonun chiqaruvchilar va jamoatchilik o'rtasidagi muloqotni rivojlantirish huquqiy tushunchadagi kamchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi va yanada faol va ma'lumotli fuqarolarni rag'batlantiradi. Barcha fuqarolarning ehtiyojlariga javob beradigan va javob beradigan huquqiy tizimlar huquqiy ongini rivojlantiradi va o'z navbatida huquqiy madaniyatni mustahkamlaydi.

Huquqiy ongini oshirish strategiyasini ishlab chiqish orqali jamiyatlar qonun ustuvorligini qo'llab-quvvatlaydigan, fuqarolik mas'uliyatini oshiradigan va ijtimoiy birdamlikni targ'ib qiluvchi mustahkam huquqiy madaniyatlarni rivojlantirishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Mamuriy huquq: B.Musayev, D.Artikov, B.Qosimov 2020-yil
2. Akiduki, H., Nishiike, S., Watanabe, H., Matsuoka, K., Kubo, T., & Takeda, N. (2003). Visual-vestibular conflict induced by virtual reality in humans. *Neuroscience letters*, 340(3), 197-200. [https://doi.org/10.1016/S0304-3940\(03\)00098-3](https://doi.org/10.1016/S0304-3940(03)00098-3)
3. Barinov, E. E. (2019). Political and legal aspects of constitutional culture. *Constitutional and municipal law*, (4), 10-13.
4. Chassignol, M., Khoroshavin, A., Klimova, A., & Bilyatdinova, A. (2018). Artificial Intelligence trends in education: a narrative overview. *Procedia Computer Science*, 136, 16-24. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2018.08.233>
5. Dudar, V. L., Riznyk, V. V., Kotsur, V. V., Pechenizka, S. S., & Kovtun, O. A. (2021). Use of modern technologies and digital tools in the context of distance and mixed learning. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 733-750. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1416>
6. Greenfield, A. (2017). *Radical technologies: The design of everyday life*. Verso Books.

7. Jackman, H. (2020). The online computer-assisted translation class getting faster target language. *Applied Translation*, 15(1), 1-9. Retrieved from <https://appliedtranslation.nyc/index.php/journal/article/view/1316>
8. Kartskhia, A. A. (2017). Digital imperative: new technologies create new reality. *Intellectual property*, 8, 17-25.